

ISTORIE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

DOCUMENTE INEDITE PRIVIND EXISTENȚA ȘI EVOLUȚIA BRESLELOR DIN LUGOJ ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

Apariția breslelor în zona de șes a Banatului la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, reprezintă o caracteristică în dezvoltarea economică a ținutului, asemănătoare celei din Țara Românească, comparativ cu Transilvania și celelalte provincii ale Imperiului habsburgic, unde la această dată, ele se află într-un proces de declin cauzat de concurența industrială. Starea de lucruri existentă aici își găsește explicația în faptul că pe de o parte Banatul aproviziona Imperiul cu vite și grâne, populația ocupându-se cu precădere cu agricultura și creșterea vitelor, iar pe de altă parte, monarhia nu apărea interesată în dezvoltarea industriei în această regiune, tocmai pentru a evita concurența și a menține aceste teritorii ca piețe de desfacere¹.

De altfel trebuie să subliniem că relațiile capitaliste constituie în provincia bănățeană un element de import adus pe un teren „de experiment”, de politica economică mercantilistă promovată de habsburgi în secolul al XVIII-lea².

La începutul secolului al XVIII-lea, după alungarea turcilor, în condițiile persistenței rămășițelor economiei naturale, numărul meseriașilor era foarte redus; stofele, încălțăminte, îmbrăcăminte și în general obiectele de uz casnic confecționându-se de către consumatori. În ultimele trei decenii însă, se înregistrează o creștere însemnată a acestora ca urmare a trecerii populației de la sat la oraș și a colonizărilor, ceea ce implică o reglementare a organizării lor.

Breslele din Banat, apărute cu aproape 400 de ani mai târziu decât în Transilvania nu mai prezintă trăsăturile proprii evului mediu, ele constituie un sistem de tranziție spre noua orînduire, dezvoltarea lor fiind încurajată printr-o serie de diplome și instrucțiuni. Prin acestea se urmărește promovarea învățării meseriilor, din necesitatea obținerii forței de muncă calificate, preconizându-se în același timp măsuri care anticipează, datorită cerinței mîinii de lucru libere în industrie, desființarea iobăgiei,

¹ Iosif Kovács, *Date în legătură cu descompunerea țărănimii din Transilvania după desființarea iobăgiei din anul 1848*, în „Studii și cercetări de istorie”, an VIII, 1957, p. 235.

² Mihail P. Dan, Costin Feneșan, *Informații privind pregătirea celei de-a treia călătorii a lui Iosif al II-lea în Banat*, în „Banatica”, IV, 1977, p. 260.

realizată în urma revoluției de la 1848. În acest context se poate afirma că în sinul breslelor apar germenii emancipării sociale a țărănimii. Dacă în perioada feudalismului breslele constituiau un sistem închis pentru cei proveniți de la sate, la începutul secolului al XIX-lea este încurajată primirea lor în bresle ca și eliberarea din iobăgie. Faptul că sesia de pământ era indivizibilă și nedespărțibilă de casă, primul copil obținând dreptul la casă și sesie, pune grele probleme pentru ceilalți urmași, siliți să-și asigure existența prin efectuarea de munci agricole sau plecarea la oraș³. Registrul de procese-verbale a breslelor din Lugoj, înființate oficial în anul 1818⁴, consemnează o serie de ucenici proveniți din mediul rural, care datorită faptului că erau lipsiți de mijloace materiale au fost scutiți de taxe de ucenicie. De asemenea într-o Diplomă de privilegii acordată breslei reunite a meșterilor strungari, pieptănari, aurari, argintari, țesători, tinichigii, legători, armurieri, curelari și olari din orașul Lugoj, în anul 1844, care constituia de fapt statutul breslei, se prevedea că în cazul în care viitorul ucenic este șerb, el are nevoie de învoierea moșierului pentru ieșirea din șerbie și dacă nu a obținut-o „va putea solicita aceasta la forurile superioare”⁵. Practicarea meseriilor apare așadar ca o formă indirectă de emancipare socială, izvorită din condițiile dezvoltării economice și în mod special a creșterii cerințelor pieței⁶. În breslele nou înființate nu mai persistă sistemul rigid care pretindea calfelor o serie de formalități pentru a deveni meșter și taxele pe care trebuia să le plătească nu sînt excesive comparativ cu secolele anterioare. De pildă în cadrul breslelor din Lugoj tot mai multe calfe sînt primite în rîndul meșterilor, fără îndeplinirea condiției călătoriei profesionale, înlocuită prin plățirea sumei de 10 fl⁷.

În sprijinul rolului jucat de bresle în provinciile lipsite de industrie vine și instrucțiunea provizorie a guvernului din Viena, dată în ianuarie 1852, ca și patenta imperială din 1860, prin care se deschide cîmp larg de activitate practicării industriei și meseriilor atît în bresle, cît și în afara lor⁸.

Breslele din Lugoj prin apariția lor tîrzie devin instituții orășenești, părți ale sistemului de tranziție spre noua orînduire și poartă pecetea progresului tehnic într-o nouă diviziune a muncii specifică capitalismului, neîntîlnită în Transilvania în faza inițială de constituire, care a avut loc pe un singur meșteșug. Coexistența lor cu diviziunea manufacturieră a muncii, a determinat trecerea directă la înființarea de bresle reunite, ce

³ Leo Hoffman, *Kurze Geschichte der Banater Deutschen*, Timișoara, 1925, p. 87.

⁴ I. D. Suciu, *Revoluția de la 1848—1849 în Banat*, Editura Academiei R.S.R., 1968, p. 34.

⁵ *Diploma de privilegii acordată meșterilor strungari, pieptănari, aurari, argintari, țesători, tinichigii, armurieri, vopsitori compactori, legători și olari din Lugoj în anul 1844*, p. 1, în Biblioteca Muzeului de istorie din Lugoj, inv. 313.

⁶ Ladislau Fodor, *Despre problema descompunerii breslelor din Odorhei în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Studii”, an IX, ianuarie-februarie 1956, p. 126.

⁷ *Registrul de procese-verbale al breslei reunite a meșterilor frînghieri, turtari, măcelari, săpunari, legători și dogari din Orașul Lugoj pe anii 1844—1855*, f. 65, în Biblioteca... inv. 7 (în continuare *Registrul de procese-verbale*).

⁸ Eugenia Glodariu, Nicolae Cordoș, *Reuniunea sodalilor români din Cluj*, în *ActaMN*, X, 1973, p. 299.

cuprindeau meserii înrudite desfășurate însă în ateliere distincte. În secolul al XIX-lea, breslele trebuiesc privite din două puncte de vedere — al statului care-și realiza prin intermediul lor mîna de lucru calificată și al meseriașilor români, pentru care acest sistem al micii industrie apărea ca singură formă de promovare în domeniul economic. Numai pornind de la aceste considerente se poate aprecia în ce măsură ele devin o frînă în calea relațiilor capitaliste și care este momentul diferit de la o regiune la alta, în care nu mai apar necesare. În perioada de care ne ocupăm, în Banat și implicit în Lugoj, meșterul cumulează două calități, cea de meșter propriu-zis și în subsidiar, cea de agricultor; în această structură un dublu rol joacă ucenicii și calfele, folosiți în perioada învățării și perfecționării în meserie la efectuarea diverselor treburi casnice și agricole. Cunoscîndu-se abuzurile meșterilor în această privință, statul interesat în primul rînd în calificare, stipulează expres în Diploma din 1844, că meșterul nu poate folosi ucenicul decît pentru învățarea meșteșugului, dispoziție frecvent încălcată, însă de către aceștia.

Condițiile dezvoltării economice a Lugojului, numărul relativ mare al meseriașilor, ca și fenomenul concurenței, de care se loveau în desfacearea produselor, impunea cu necesitate o reglementare oficială în modul de organizare al acestora rezultată din numeroase cereri adresate locotenentei provinciale prin care se solicita îndepărtarea meseriașilor străini din piața orașului, majorarea sumelor pentru diverse produse, împiedicarea aprovizionării cu materii prime de la negustorii străini, reglementarea muncii calificate⁹ etc. Cererile amintite sînt înregistrate la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, cînd singurele privilegii ale lugojenilor erau rezoluțiunile locotenențiale cu privire la taxele de tîrguri și de vamă¹⁰.

Una dintre cele mai vechi statistici cu privire la meseriași din Lugoj datează din anul 1775, înregistrînd în Lugojul român 23 meseriași (7 blănari, 6 cizmari, 3 căldărași, 2 fierari ș.a.), iar în Lugojul german 27 meseriași (3 zidari, 3 blănari, 3 cizmari, 2 pantofari, 2 dogari, 2 croitori, 2 bărbieri ș.a.)¹¹, numărul acestora fiind în continuă creștere în anii imediat următori. Conform conscripției urbariale din anul 1781/1872 în Lugojul român se aflau 101 meseriași care practicau 11 meserii, iar în Lugojul german 63 meseriași care practicau 22 meserii¹². Cît de stringentă era pentru aceștia constituirea breslelor ne-o demonstrează faptul că în anul 1790 promit în schimbul reglementării concurenței, plata impozitelor¹³, fiind un fapt cunoscut că meseriași de pretutindeni se sustrăgeau de la plata lor.

⁹ Ioan Boroș, *Repertoriul istoric al orașului Lugoj*, 13312—1880 mss în Colecția de documente a Muzeului Lugoj, inv. 180, p. 201—202.

¹⁰ *Ibidem*, p. 252.

¹¹ Magyar Országos Levéltár, Budapesta, fond E, secția camerală, acte bănățene, nr. 778/9 IX 1775, xeros în fondul Emeric Lay.

¹² Turchányi Tihamér, *Néhány Krassómezei kamerai község úrbéri állapota a XVII század végén*, în *Történelmi és régészeti Értesítő*, Timișoara, 1903, caiet I, p. 2.

¹³ *Registru protocol bresle pe anii 1819—1827*, în Colecția Muzeului de istorie Lugoj, inv. 6, fila 58 (În continuare: *Colecția...*).

La începutul secolului al XIX-lea în Registrul de evidență al meseriașilor și negustorilor din Lugoj sînt pomeniți în anul 1807, 225 meseriași dintre care 113 români¹⁴. Meseriașii existenți în Lugoj în număr suficient de mare ca să justifice existența unei bresle reunite erau: olarii, morarii, săpunarii, cojocarii, cizmarii, croitorii, căldărarii, cîrnătarii, măcelarii, dogarii, butnarii, compactorii, pălărierii, frîghierii, iegarii, tăbăcarii, argășitorii și cojocarii. Fără a se cunoaște exact care au fost meșteșugarii ce au solicitat organizarea în breaslă știm doar că în ședința Adunării Generale a Congregației Comitatului Caraș din 20 mai 1817 s-a discutat statutul breslei trimis spre aprobare Curtii din Viena¹⁵ și că un an mai tîrziu, Diploma de privilegii a fost acordată. Pe data de 30 martie 1818, Congregația comitatensă și-a luat angajamentul de a aduce la cunoștință Consiliului Locotenențial provincial din Lugoj „Triplele privilegii de breaslă cu care majestatea sa a onorat și fericit meseriașii localnici și urmașii lor”¹⁶. Privilegiul de breaslă a fost publicat la Lugoj în luna iunie 1819. Deși consacrarea legală a existenței breslelor are loc în anul 1818, ele efectiv existau în Lugoj din anul 1816, așa cum atestă sigiliile de breaslă pe care este imprimată această dată.

Prima breaslă reunită, amintită în documente este breasla meșterilor brutari, frîghieri, măcelari, turtari, săpunari și dogari întrunită în 5 iunie 1919 pentru adoptarea statutului și alegerea starostelui de breaslă în persoana lui Wilhelm Bayer, meșter dogar¹⁷. În cadrul ședinței s-a citit participanților statutul și s-a precizat obligativitatea respectării lui, ca și îndatoririle calfelor în sinul breslei. Pentru a face parte din breaslă era obligatorie calitatea de meșter, dobîndită după efectuarea unei lucrări de „măestru” (Meisterstück), precedată de călătoria calfei timp de trei ani pe la mai mulți meșteri, în vederea perfecționării în meșteșug, care era atestată în cartea de călătorie.

În ierarhia de breaslă — ucenic, calfă, meșter, cărțile de călătorie apar ca părți ale unui sistem riguros de organizare prin care se urmărea instituirea unui regim sever de disciplină în rîndurile calfelor în vederea perfecționării în meserie. Perioada de călătorie apare astfel ca cea mai importantă, indispensabilă în vederea obținerii titlului de meșter. Pe lîngă prevederile statutare deosebit de rigide, constituirea breslelor reunite a determinat totuși rezolvarea unor serii de probleme, legate în majoritatea cazurilor de existența concurenței. Astfel meșterii tăbăcari din cadrul celei de a doua bresle reunite, intervin la conducerea breslei, respectiv la comisarul de breaslă Nicholas Jakabffy, pentru a lua măsuri de împiedicare a vînzării pieilor de către negustorii veniți din afară în piața orașului, justificînd că cei patru meșteri tăbăcari din Lugoj sînt insuficienți pentru satisfacerea cerințelor pieții¹⁸. În același sens se cere intervenția la autoritățile comitatului pentru impozarea lumînărilor desfăcute pe piața orașului de către meșterii săpunari din Ardeal, care îi concurează pe localnici. Calitatea de membru al breslei impunea și respectarea unor norme

¹⁴ Mihai Mircea Rusu, *Aspecte ale vieții social-economice a orașului Lugoj în secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în *Tibiscus-Istorie*, Timișoara, 1978, p. 2; 1.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Ioan Boroș, *op. cit.*, p. 324.

¹⁷ *Registru protocol...*, protocolul nr. 2.

¹⁸ *Idem*, protocolul nr. 4.

referitoare la calitatea mărfii produse, căci numai în acest fel se puteau îndepărta de pe piață producătorii nebreslași¹⁹.

Un al doilea moment de semnificație deosebită pentru istoria breslelor din Lugoj îl constituie acordarea unei noi Diplome de privilegii meșterilor strungari, pieptănari, aurari, argintari, țesători, tinichigii, armurieri, curelari și olari, în anul 1844, ca urmare a petiției înaintate curții din Viena de respectivii meșteri în anul 1843²⁰. Noua diplomă cuprindea o parte introductivă, respectiv expunerea de motive, urmată de 49 de articole, care constituiau conținutul actului emis. Acordarea Diplomei era motivată „... pentru o mai bună înțelegere între bresle. Noi am stabilit binevoitor anumite articole hotărâte, recunoscute și adoptate de noi înscrise în scrisoarea noastră de privilegii în întregime și în parte, le aprobăm, întărim și ratificăm cu autoritatea noastră cezaro-regală și le confirmăm binevoitor atît pentru meșterii de mai sus cît și de obște pentru urmașii lor”²¹. Cele 49 de articole sînt cuprinse în șapte titluri care arată în același timp domeniile reglementate: „Despre ucenici“, „Despre văduve“, „Despre adunările breslei“, „Despre alegerea meșteșugurilor“, „Despre meșteșug în general“, „Despre obligațiile membrilor breslei“.

Diploma din anul 1844 prezintă un dublu aspect, de reglementare a organizării interne a breslei și de consfințire legală a formelor de asociere a calfelor, pe linia începuturilor mișcării muncitorești.

Odată cu penetrația în sistem a muncii salariate, apar și măsurile restrictive, de îngrădire, în limitele unui salariu fix, pe care calfele trebuie să-l respecte, în caz contrar fiind aspru pedepsite în calitate de instigatori²². O asemenea prevedere a Diplomei, denotă precedente de luptă ale acestora pentru mărirea salariului. Luînd în considerare leafa pe o săptămînă a unei calfe de dogar, care ajunge în medie la 4 fl., numai taxa pentru lucrarea de meșter se ridică la suma de 25 fl. monedă convențională, la care se adăuga o cotizație de breaslă de 5 fl. și o cotizație pentru asistență medicală de 3 fl., iar în unele cazuri și diurna plătită comisarului și funcționarului, care asistau la primirea în breaslă, care se ridică la 7 fl. și 30 cr. valută vieneză²³.

Instituirea obligației calfelor de a munci în schimbul unei remunerații fixe, îi transformă treptat în muncitori salariați, aflați la dispoziția meșterului, care dobîndește în aceste condiții calitatea de patron. Tocmai datorită acestui fapt după desființarea breslelor în anul 1872, acestea vor continua să existe sub forma corporațiilor pînă la cel de al doilea război mondial.

Pentru menținerea prin abuz a calfelor în serviciul meșterilor, aceștia nesocoteau adesea prevederile statutare, referitoare la obligativitatea depunerii cărților de călătorie și actelor în lada de breaslă, în sensul că din lada breslei calfe pe motive întemeiate își putea ridica oricînd actele, pe cînd dacă acestea se găseau la meșter nu-l puteau părăsi. În registrul de procese-verbale al breslei reunite a meșterilor frîghieri, turtari etc.

¹⁹ *Idem*, protocolul nr. 5.

²⁰ *Cerere adresată Curții din Viena de către meșterii lugojeni în anul 1843*, în *Colecția ...*, inv. 18.

²¹ *Diplomă de privilegii acordată meșterilor lugojeni ...*, p. 4.

²² *Ibidem*, p. 7.

²³ *Registrul de procese-verbale ...*, fila 25.

din Lugoj sint pomeniți 16 asemenea meșteri care nu au predat cartea de călătorie în lada de breaslă în cursul anului 1846. Tot pe linia legării calfei de patron, acesta din urmă practica sistemul împrumuturilor, pe care calfele atita timp cît nu le achitau, nu puteau părăsi meșterul. Situația grea a calfelor își găsește explicația și în lipsa unei reglementări concrete în privința timpului de lucru lăsat astfel la latitudinea meșterului. Prin diplomele de privilegii se reglementau mai mult obligațiile calfelor decît drepturile pe care aceștia le aveau. Dispozițiile prezente în statutele de breaslă prin care se reglementau drepturile și obligațiile calfelor, denotă teama față de mișcări de protest, care îmbrăcau uneori forme violente. Cele mai dese manifestări de nesupunere din partea calfelor au apărut în legătură cu „lunea albastră” (Blauer Montag), zi de odihnă intrată în obiceiul pămîntului, deoarece în duminica din ajun se petrecea²⁴. Astfel în anul 1819, calfa de dogar Georg Wagner protestează în fața meșterului și instigă celelalte calfe să nu lucreze în așa numita „Lune albastră”, fapt pentru care atitudinea sa apare ca delict și este arestat, concomitent cu plata unei amenzi de 2 fl. și 30 cr., la care este obligat alături de celelalte calfe care au refuzat să lucreze, dar care au plătit o amendă mai mică variind între 30 cr. și 1 fl.²⁵. Cazul prezentat nu este izolat, pe tot parcursul primei jumătăți a secolului al XIX-lea, apar tot mai frecvente refuzuri de a se lucra în ziua amintită. Deși în adunarea trimestrială a breslei s-a stabilit că pentru repetarea delictului calfa Wagner va fi dată afară din breaslă de către autorități, măsura nu a fost pusă niciodată în aplicare²⁶ și aceasta datorită faptului că un număr tot mai mare de calfe părăseau meșterii din cauza răului tratament la care erau supuși, ceea ce echivala cu pierderea mîinii de lucru. Datorită acestui fapt s-a hotărît ca în cazurile de respectare a „Lunii albastre”, calfele să fie sancționate cu muștrare, retragerea salariului pe o săptămînă și specificarea comportamentului în cartea de călătorie²⁷. În afara refuzurilor colective de a lucra la meșter, ce pot fi considerate manifestări de protest împotriva duratei prelungite a zilei de muncă, se înregistrează tot mai multe cazuri în care calfele își insultă meșterii, plîngîndu-se de condițiile grele în care-și desfășurau activitatea. Uneori conflictele dintre meșteri și calfe au avut urmări tragice. În atelierul de pantofărie a lugojanului Niculiță Teodor, starostele breslei pantofarilor din oraș, lucra un număr mare de calfe și ucenici, plătiți necorespunzător și hrăniți cu mîncare proastă. Una din calfele meșterului amintit a protestat în anul 1835 împotriva mîncării, fapt care a generat un conflict soldat cu moartea meșterului²⁸. Pedepsa nu a fost deosebit de aspră, doar 2 ani închisoare și 40 fl. amendă, deoarece calfele și ucenicii în mod solidar au luat apărarea celui în cauză, acuzîndu-l pe meșter.

Pentru a obține condiții mai omenoase, calfele au început și la Lugoj procesul de organizare, după modelul transilvănean în așa numitele „Aso-

²⁴ Ștefan Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania pînă în secolul al XVI-lea*, București, 1954, p. 271.

²⁵ *Registru protocol bresle...*, fila 21.

²⁶ *Ibidem*, fila 23.

²⁷ *Ibidem*, fila 99.

²⁸ Emeric Lay, *Dezvoltarea economică, socială și politico-administrativă a Lugojului în timpul stăpînirii habsburgice, 1718—1848*, tiposcript, p. 43—44.

ciații ale tinerelor calfe“ (Bruderschaft), care urmăreau reglementarea raporturilor dintre calfe și a relațiilor dintre acestea și meșteri. În anul 1846, calfa Alois Zettl, cere în numele tinerelor calfe asociate un mic ajutor din partea breslei, care i se acordă sub formă de împrumut pentru confecționarea unei lăzi a calfelor²⁹.

Asociația calfelor din Lugoj își desfășura activitatea sub controlul direct al breslei, care desemna un meșter din sinul ei responsabil cu problemele tineretului, cu menirea de a le apăra interesele³⁰. În mod special prin Diploma de privilegii din anul 1844, deși nu li se recunoștea oficial calfelor dreptul de organizare, puteau totuși să stabilească o contribuție în bani de 15 cr., depusă în cadrul fiecărei adunări a breslei de către toate calfele, pentru constituirea unui fond de ajutor reciproc, destinat celor bolnavi sau celor aflați în perioada de călătorie³¹.

Organizarea calfelor după modelul meșterilor, prezintă caracteristicile unei organizări profesionale, iar primele asemenea asociații au avut un singur scop întrajutorarea. Prin intermediul asociației amintite s-a acordat calfelor asistență medicală și ajutor bănesc, dată fiind situația grea a acestora. Asemenea organizații existente în toate sistemele de breaslă constituie forme incipiente de organizare a muncitorimii. Chiar dacă făceau parte din organizațiile de întrajutorare, calfele nu aveau drept de întrunire în afara sistemului de breaslă. În registrul de acte al breslelor reunite, sub numărul 184 este consemnată cererea tuturor calfelor din oraș făcută în anul 1822, prin care solicită dreptul de întrunire³². Înaintarea unei asemenea cereri, contrară dispozițiilor statutare a fost considerată periculoasă, luându-se măsuri imediate pentru aducerea ei la cunoștință locotenentei provinciale și comitatului Caraș, în vederea sesizării lor asupra tendințelor și intențiilor manifestate de calfe. Cu toate formele de protest înregistrate, rezultate ale promovării exploatării în sinul breslelor, ele apar ca o etapă necesară, care atenuează în perioada de început discrepanțele sociale puternice prezente în industrie și agricultură în special spre finele secolului.

Existența breslelor în Lugoj în prima jumătate a secolului al XIX-lea își găsește explicația în faptul că manufacturile insuficient dezvoltate, care nu satisfăceau în întregime necesitățile populației, mai ales în privința bunurilor de larg consum, se cereau completate cu meșteșuguri foarte apreciate în epocă. De altfel într-un raport al activității desfășurate în județul Caraș-Severin se aprecia că dintre toate orașele din Banat, Lugojul are cel mai mare număr de meșteșugari. Dintre meșterii lugojeni, cojocarii, tăbăcarii, opincarii și olarii ocupau un loc de frunte, produsele lor fiind cunoscute și apreciate nu numai în Transilvania și Banat dar și în sudul Dunării.

După constituirea breslelor, care eliminau de pe piață meseriașii necalificați, asistăm la o creștere a numărului de meșteșugari prin obligarea tuturor de a se înscrie în breaslă sub sancțiunea, în caz contrar, a interzicerii desfacerilor produselor pe piață. Astfel în anul 1853 în Lugoj își

²⁹ *Registrul de procese-verbale* ..., fila 49.

³⁰ *Ibidem*, fila 31.

³¹ *Diploma de privilegii* ..., p. 7.

³² *Registrul de protocol bresle* ..., fila 75.

exercitau profesia 340 meșteri dintre care 218 români și 132 de altă naționalitate³³.

Inițial statul a fost interesat să încurajeze practicarea meseriilor în cadrul breslelor, deoarece prin dispozițiile severe ale statutelor în special în privința pregătirii profesionale, se obținea mină de lucru calificată, pe măsura dezvoltării industriei însă, și a apariției pe scară largă a manufacturilor în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, sistemul rigid al breslelor devine inconvenabil, atît pentru stat cît și pentru ucenici și calfe. Calfele perfecționate în meserie nu mai acceptă să-l slujească pe meșter, dorind să muncească liber, nu în sistemul restrictiv de breaslă.

Existența, pe de o parte ca și necesitatea desființării breslelor pe de altă parte, constituiau o problemă de politică economică. Încă din anul 1840 s-a stabilit că fabricanții sînt liberi să angajeze pe oricine, ștergîndu-se prin aceasta dreptul privilegiat al breslelor de a declara pe cineva drept calfă. În preajma revoluției de la 1848 s-a făcut o încercare de reformă printr-un proiect de lege, care nu s-a ratificat din cauza revoluției, iar în anul 1872 breslele au fost desființate oficial, instituindu-se practicarea liberă și independentă a meseriei pe baza dreptului industrial.

Pe planul suprastructurii existența breslelor în faza lor de început a făcut posibilă apariția unei mici burghezii locale, specifică zonei Banatului, lipsită de mari proprietari de pămînt, care a jucat un rol deosebit de important în lupta pentru emanciparea națională a românilor din acest teritoriu începînd cu revoluția de la 1848 și terminînd cu actul desăvîșirii unității statale de la 1 Decembrie 1918.

LUMINIȚA WALLNER BĂRBULESCU

UNBEKANNTE URKUNDEN ÜBER DIE EXISTENZ UND ENTWICKLUNG DER LUGOSCHER ZÜNFTE IM 19. JH.

(Zusammenfassung)

Das späte Erscheinen der Zünfte in Lugoj, gegen Ende des XVIII. Jahrhunderts, ersetzt hier sowie im ganzen Banat, die Entwicklung der, in den anderen Provinzen der Habsburgischen Monarchie bestehenden kapitalistischen Wirtschaftsordnung. Das vom Staat gezeigte Interesse bei der Förderung des Zunftwesens, ist darauf zurück zu führen, dass diese, die für die Entwicklung des Kapitalismus nötige qualifizierte Arbeitskraft lieferten.

Gleichzeitig erlebten die in der Monarchie auf allen wirtschaftlichen und sozial-politischen Gebieten in den Hintergrund geschobenen Rumänen durch die Zünfte und das organisierte Ausüben der Gewerbe einen wirtschaftlichen Aufschwung, infolgedessen sich ein lokales Kleinbürgertum herausbildete, das eine wichtige Rolle in der Revolution von 1848 und im Kampf für die Errichtung der nationalen Einheit spielen sollte.

³³ Dr. Aurel Peteanu, *Istoria meseriașilor români din Lugoj*, copie mss. în *Colecția...*, p. 32.